

יורה דעה

הוראה מו

מה שנתעורר לאחרונה על דבר אופן הזריקות בעופות

הנה שאלת ההזריקות איננה שאלה חדשה וכבר בשנת תשל"ז אנו מוצאים בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן נג) שבראשית דבריו הביא דברי וטרינר חרדי שנותן סקירה כללית על נושא הזריקות, וז"ל:

מבחינה כלכלית כל עוף המיועד לשיווק מקבל הזריקות הנ"ל. זמני הזריקות הם גיל יום אחד עד ארבעה חדשים, ובאופן כללי ניתנים החיסונים בגיל שבעה ימים עד שבועיים לפעם ראשונה. בגיל חודש בפעם שניה ובגיל ז' - ח' שבועות בפעם השלישית.

בס"ד, יום ה' י"ג אדר א' תשע"ד לפ"ק
בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו
אוצר החכמה

ע"ד השאלה שנתעוררה לאחרונה פגיעה"ק ירושלים מבעלי המשקים שמשווקים את תוצרתם לשחיטה המהודרת של בד"צ העדה החרדית, אשר ברצונם לשנות את מקום ההזרקה שהם מזריקים לעופות בין היום הי"א ליום הי"ג לפקיעתם מהביצה, שעד לאחרונה היו מזריקים בחלקו העליון של השוק ועכשיו רוצים להזריק בחזה מקום שלפי טכניקות הגידול של היום הם עבים בהרבה ממה שהיה פעם.

אם יש ברירה, למשל, בין שריר או עור, אני תמיד מזריק בעור, ובעור העורף כי יותר נוח לי בעבודה, קל יותר כי אין צורך בהרבה כח להזריק את החומר תחת לעור, המחט יותר קצרה ולי יש שליטה יותר טובה בדרך הזאת. פועל אחר היה בוחר אולי שריר הרגל כי יותר נוח לו. הכל לפי נוחיות המבצע, ואיזה מכשירים נמצאים ברשותו.

בגלל הבעיה שאין פקוח מלא על הפעולות במשקים מחסר כח

אדם לא ידוע לנו מצב המחלות ממשק למשק ולא ידוע אם אמנם בוצעו ההנחיות הדרושות על ידי משרדי. ברור לי שמשק שסומכים עליו היה מקפיד לא לגרום לנזק בזמן טיפול רפואי כי סכנה כלכלית כרוכה בדבר, בטוחני שאם נותנים הנחיות למשקים דתיים אין ספק שיקפידו עליהן שידריכו הפועלים בהתאם.

סיכום: א' יש להניח שבזמן מסויים בחייו קיבל כל עוף זריקה - הן לגידול, חיסוני או רפואי. (או טיפול מניעת מחלה). ב' יש להניח שדרך הזריקות היתה בהרבה מקרים תת עורית במיוחד שיש ברירה לפועל לבחור בין שריר או עור. בגלל העובדה שכל עוף המיועד לאכילה אין לו י"ב חדשים ולא ידוע לנו אם הוא היה חי מעל שנה ספק הניקוב קיים בכל העופות שמשווקים לאכילה. כמו כן כל פגוע בוושט

עלי להדגיש ששיטת החיסונים היא לא עיקבית ותלויה בזמנים, שיטות עבודה בכל משק נפוצות המחלות, דרישות השוק המקומי ודרישות ליצוא. קבלתי למשל זמני חיסונים שונים במעבדות שונות של משרד החקלאות - הכל לפי האזור. יש גם להדגיש שעופות לאכילה נשחטות בגיל י"א - י"ב שבועות (ג' חדשים) וכמו כן אין עוף רגיל לאכילה בשוק שהוא מעל גיל י"ב חדשים.

אינני בטוח שמקפידים כל כך במשק ובשדה ואני סבור שלמרות ההנחיות שמופיעות על גבי התוית או העלון של כל תרופה, העובדים כן מבצעים פעולות מניעה וכן ניתנים זריקות של אנטיביוטיקה, למשל, כדי למנוע הופעת מחלה מסוימת במשק. מדובר פה באלפי עופות ומליוני לירות והשיקול הוא כלכלי גרידא.

המחלות הן בדרך כלל בדרכי הנשימה או במעיים. דרכי נתינת האנטיביוטיקה הם במזון, מי שתיה או בזריקות. הזריקות הן בשרירים, תת עורי ובתוך הורידים. ויש זריקות שניתן להזריק אותן בשריר וגם תחת לעור ויש אלו שמיועדות אך ורק בשריר או אך ורק מתחת לעור.

יש להדגיש שביצוע הזריקה הוא לפי נוחיות הפועל, הזמן, והדרישה.

הוראת הרופאים, וזאת בבשר השוק רחוק מצומת הגידין. ה' אין מכתב זה מתייחס לגבי זריקת ההודיים, ההפלה והרבייה. ו' כל אלה הטוענים כי מבוצעים זריקות לפטמים, אינם מעודכנים לגבי הנעשה בתחום הישובים של מבואות ירושלים. עכ"ל הרכז הנ"ל.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

אחרי הדברים הנ"ל פסקו הבד"צ שהעופות הנשחטות הנמצאות

בחנויות ובבית כאו"א אין לאוכלה רק מתוך הדחק או לחלשים וילדים, ואח"ז נסעו איזה רבנים בעלי הוראה לברר הענינים במקומות מושבותיהם שבאיזור ירושלים ת"ו, וכפי שהיה יוצא מפי דברי מגדלי העופות ובעלי מקצוע ורופאים הממונים ע"ז שבאיזור הנ"ל קרובים המה לדברי האחראי על ענף העופות, רק בשני דברים עקריים המציאות אחרת א' שבאם יש מחלה וכיוב"ז לא רק הצוות בעלי המקצוע מבצעות הזריקות אלא ישנם בעלי משק שמבצעים בעצמן את הזריקות, ולא רק ע"י גדולים אלא לפעמים גם ע"י בני י"ג י"ד שנים, ב' שלא רק ברגל מזריקים, אלא אף במקומות אחרים שבגוף, שבאם יכשלו ידיהם במלאכתם אפשר להגיע לחלל הגוף, ויש לחוש לנקיבת איברים הפנימיים והסימנים עכ"ל דברי מרן המנחת יצחק.

והנה מה שנתעורר עכשיו הוא רצונם של בעלי המשקים לעבור

מטריפה את העוף (יו"ד סימן לג סעיף ה'). ד' במשקים שסומכים עליהם מבחינת טיפול זהיר, כשרות וכו' יש להניח שלא הביאו העופות לידי ספק והבעיה ידועה להם היטב. אין כח אדם למשרדים ממשלתיים להקפיד על כל פעולה ופעולה ולא תמיד המשגיה או המדריך הוטרינרי מגיע למקום בזמן מתן תרופות. באפרוחים הדרך הקלה והמעודפת למתן זריקות היא תת עורי כי מקפידים לא לגרום נזק לשרירים הרכים והצעירים בירך או כנף (נקרוסיס). בבעיות של שינויים בצומת הגידין לא נגעתי אבל היא בעיה נפרדת (יו"ד סימן נו סעיף ח' דרכי תשובה נו סק"ט בעוף) וזריקה באזור זה גם יכולה להטריף את העוף. עכ"ל הוטרינר.

ושוב בא לפנינו בהבד"צ מר פב"פ (רכז ענף הלול) ואמר בעל פה ונתן לנו גם כן בכתב כדלהלן בזה"ל: א' הנני אחראי על ענף העופות באזור ירושלים. ב' לרשות האזור עומדת מעבדה לעופות ממשלתיים וצוות מחסנים. ג' כל העופות המיועדים לפיטום (שווק עד י"ב שבועות) עוברים בחייהם פעולות חיסון ע"י הצוות שלנו, אחת טפטוף בעין ואחת ערפול הנספג ע"י נשימה ופעמים משחה בפי הטבעת. ד' רק במקרים של מחלות קשות מבוצעות ע"י הצוות שלנו באזור ירושלים זריקות אנטיביוטיות עפ"י

[א"ח 2451]

להזרקה בחזה העוף ולא בחלקו העליון של השוק כפי שעשו עד עכשיו ע"פ הוראת אאמו"ר זצ"ל בשנים קדמוניות, ואחר שמצאתי בגנזי אאמו"ר זצ"ל דין וחשבון בענין ההזרקות, אמרתי לנפשי להציע הדברים לפני מרן הגאב"ד הגרי"ט וי"ט שליט"א, וזה מה שכתבתי לו:

בס"ד, יום ג' כ"ח טבת תשע"ד לפ"ק
פעיח"ק ירושלים ת"ו

למע"כ רבינו הגדול ^{מזכ"ל} בבוד קדושת מרן
הגאב"ד הגרי"ט וי"ט שליט"א
אחדשה"מ.

בנידון העומד כעת על הפרק וכבר עלה הדבר השבוע בבית דין בענין הזריקות שמזריקים לעופות כדי למנוע מהן מחלות רפואיות וכו', וכעת הציעו הרופאים הוטרינרים לשנות מקום הזריקה שהיה נהוג להזריק עד היום בעופות שנשחטו בשחיטה המהודרת של הבד"ץ, דהיינו שעד עכשיו היה נהוג לעשות הזריקה בחציו העליון של השוק, ועכשיו רוצים לשנות ולהזריק במקום החזה, וטענתם שהיות וכיום עובי הבשר בחזה וכן הרוחב גדול יותר ממה שהיה בשנים קודמות, ומשום זה אין לחשוש שהחומר והמחט של המזרק יגיעו לאברים הפנימיים של העוף, ונוסף לזה טוענים שהמחט היום קטנה בהרבה מהמחט שהשתמשו בה

בשנים קודמות [לכאורה נראה שדבריהם נכונים, אמנם ראיתי לציין שיודע אני שאאמו"ר זצ"ל לא רצה לשנות הזריקות גם באופן זה, והגאון רבי נחום יברוב שליט"א בעמח"ס דברי סופרים וכו' נו"נ איתו רבות על כך וכבר טען לו כנ"ל, אך אאמו"ר לא רצה לשנות ממה שהיה נהוג, ואפשר שמאז נשתנו דברים ואולי בזמנינו גם הוא היה מתיר לשנות ואיני נכנס לזה כי זה שייך להכרעת מרן שליט"א].

מ"מ מחמת חומרת הדבר מחשש כל דהו של טריפות ח"ו רציתי להציע קמיה מרן שליט"א, שאולי כדאי ונכון לעשות "בדיקת דיו" ודבר זה יעמיד הדבר על בוריו, וכמו שמצאתי בהשגחה פרטית בגנזי אאמו"ר זצ"ל מה שדנו בזה רבותינו הגאונים במושב הבד"צ לפני כשלשים וחמש שנה בשנת תשל"ט (מצו"ב העתק), ועפ"י התוצאות של בדיקת הדיו הכריעו למעשה כמ"ש שם ועל תשובה זו חתם אאמו"ר זצ"ל בשמו ועוד מרבני עדתינו נ"ע, ואליהם הצטרפו מרן הגאב"ד בעל מנחת יצחק זצוק"ל ומרן הגאב"ד הגרי"מ דושינסקיא זצוק"ל.

ואף ששם מיירי בהזרקה במקום העורף שיש חשש נבילה שיפגע בושט ונקובת הושט נבילה היא כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן לג סעיף ג'), ובנידון שאנו דנים כעת מיירי בהזרקה במקום

מחלה גם בלולי המושבים שבפרוודור ירושלים שהם המשווקים העיקריים לירושלים וכי ניתן הוראה מהרופא הוטרינרי הממונה ע"כ להזריק את האפרוחים ביום הפקיעה.

מדגרת מושב "צובא" שהיא המספקת העיקרית של אפרוחים לרוב ישובי פרוודור ירושלים הביאה לצורך זה מכונת הזרקה חשמלית מארה"ב והתחילו להזריק את האפרוחים לישובים הנגועים במחלות, כבר מיום פקיעתם.

הגאון הראב"ד שליט"א בלוי' שנים ממוצ"י העדה החרדית והמפקח על הכשרות הרב א.א. שיינברגר ור"מ ווייסמנדל יצאו למושב "צובא" לעמוד מקרוב בעת ההזרקה בכדי לקבוע סדרים ופקוח שלא יהיה ח"ו שום חשש לכשרות העופות.

והתברר, כי האפרוחים העומדים לפיטום (למאכל) נעשה ההזרקה בשוק למעלה מחציו העליון, ולכאורה אין חשש שצומת הגידין נפגע ע"י הזרקה זו.

האפרוחים המיועדים לגידול להטלת ביצים או לרבייה, ההזרקה נעשית בעורף, בצד שיש חשש שהסימנים נפגמים על ידי זה (ההזרקה היא באותה מכונה חשמלית בתוספת חלק).

החזה שיש לחשוש שיטרף בנקובת האברים הפנימים, מ"מ בבדיקת דיו יש אפשרות לבדוק בכל מיני אופנים, דהיינו אפילו אם עשה הזריקה בתוך הבשר עצמו ולא מתחת העור, יכולים ג"כ לדעת בדיוק עד להיכן מתפשט החומר ואם זה מגיע לחלל הגוף או לא. ובודאי שדברים אלו יבואו בכפוף להכרעת ההלכה של מרן שליט"א, והעליתי דברים אלה על הכתב ביודעי שמרן שליט"א ישמח בזה שכבר כתבו על ענין זה.

ואחרי הקידה וההשתחויה הנני בברכה שנזכה יחד עם רבינו לקבל פני משיח צדקנו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא בב"א אכ"ר.

וע"ז באעה"ה

משה בראנדסדארפער

והנני מצרף למכתבי זה העתק מגנזי אאמו"ר הנ"ל:

תשובה לבעלי המדגרות והמשקים בארץ הקודש

אחרי שנודע מתוך מעקב ופקוח מתמיד של ועד השחיטה המהודרת שע"י בד"צ העדה החרדית בירושלים על העופות המגיעות לירושלים בעיני הזריקות שמזריקים את העופות כמה פעמים לפני שיוקם החל ביום פקיעת הביצים, נודע כעת כי פרץ

כעבור כמה ימים שוב יצאו הגאון רבי ישראל משה דושינסקי שליט"א חבר הבד"צ עם הרב יעקב בלוי והרב מאיר בראנדסדארפער והרב י.י. סופר שליט"א בלויית המפקח הנ"ל למדגרת "יפה הוד" השייכת לקיבוץ יבנה לבקר מקרוב ולאבחן הסידור לזריקת האפרוחים ביום הפקיעה, ¹²³⁴⁵⁶⁷ האחרים במדגרה ביקשו מהרבנים אחרי שבזמן האחרון מגיע תלונות מבעלי משקים שזריקות בשוק אפילו למעלה מחציו גורמת לצליעת העופות וגם זה לא מחסן באופן יעיל, ע"כ מבקשים אישור לאפשר להזריק בעורף שיהיו מחוסנים היטב נגד מחלות וגם תפוקת העבודה בשליש הזמן.

הצענו להרכיב את החלק על המכונה ולהזריק בעורף לנסיון עם חומר של דיו כחול בכדי לאבחן בדיוק באיזה מקומות מגיע המחט הפועל בכוח חשמלי, הם קיבלו את ההצעה והורו לעובדות במכונה והזריקו כעשרים אפרוחים ראינו בהזרקה וגם אחרי ההזרקה בצבע של הדיו שהגיע לצדדי הצוואר וגם בחוץ ע"י הסימנים ולאחרים מהם יצא הצבע דרך הפה לחוץ וזה אחד הסימנים שפגע בתוך הסימנים.

הבאנו האפרוחים לבית הראב"ד ובדקנו ביחד עם הראב"ד שליט"א כל אפרוח לחוד.

סוכם ע"י הראב"ד והרבנים שליט"א שאין להזריק בכל שטח הצוואר והעורף שיש חשש רציני לנבילות רח"ל כי זה בגדר מיעוט המצוי.

וע"ד העופות הפיטום (למאכל) שמזריקים בשוק, סוכם שהעופות המובאות עבור השחיטה המהודרת שע"י העדה החרדית שישווקו העופות לכתחילה בלי שום זריקות לא ביום הפקיעה ולא בימי מחלה ר"ל.

אמנם במקרה של מחלות שיהיה הוראה מהרופאים להזריק ביום הפקיעה יקויים פיקוח ביום הפקיעה שיהיה אך ורק בשוק מחציו ולמעלה שלא יהיה שום חשש פגיעה בצומת הגידין וגם אלו שלא היה אצלם מחלה.

וע"ז חתמנו שמינו ביום שהוכפל בו כי טוב לסדר כי ברוך הוא ח' תמוז תשל"ט

נאם ישראל משה בלאאמו"ר הגאון ק מהרי"צ זצוק"ל דושינסקי

נאם מאיר בראנדסדארפער

נאם אברהם אהרן שינברגר מפקח על הכשרות

נאם יעקב יחזקי' סופר

נאם יעקב בלוי

שידוע שהזריקו בהם רק בשוק למעלה מצוה"ג וכנ"ל. ע"כ דבריו.

והנה כשהובא הדבר בפני הבד"צ על ידי העוסקים בדבר הם תיארו את מהלך ההזרקה שכיום נעשה באמצעות מחט קטנה בהרבה ממה שהיה נהוג בשנים קדמוניות.

ואמנם הייתי היום בשעה שנתנו הזריקות לעופות וראיתי את

מהלך ההזרקה בחזה ואת עובי בשר החזה וכן את גודל המחט שהוא בערך כחצי סנטימטר באופן שלכאורה אין המחט מגיע אל האיברים הפנימיים ואפילו באופן שתהיה ההזרקה בבשר החזה ממש ולא תת עורית, וכן בצעו בפני הזרקה אל תוך הבשר ובדקתי וחתכתי בעובי הבשר שכבה אחר שכבה [כמובן שבדקתי את זה בעוף לאחר שחיטתו ותיכף לאחר ההזרקה], ונוכחתי לראות שגם הנקב וגם החומר שהוזרק לא הגיעו אל האיברים הפנימיים ולפ"ז היה נראה שיש מקום לשנות.

אולם לאחר ההתבוננות, שאלתי מהמזריק אם יש אפשרות שמחמת המהירות תהיה ההזרקה במקום הזפק [המונח בין שני שיפולי החזה בחלקם העליון] ואמר לי דאין הכי נמי יש מציאות כזו שמחמת

אחרי שהיה למראה עיני כל השאלה הזאת בענין האפרוחים הוצאנו לפסוק למעשה לבעלי המדגרות והמשקים שאסור להזריק בכל שטח הצוואר וצדדיה ובעורף כי חשש רציני לנקיבת הסימנים שזה בגדר מיעוט המצוי כנ"ל.

וע"ז חתמתי שמי לאישור ביום הנ"ל

נאם יצחק יעקב וייס ראב"ד
פעי"ה ק"ת"ו

והנה מרן המנחת יצחק מסיק להלכה בשו"ת (ח"ז סימן נג) דעופות המגדלים לפיטום - לאכילה אשר אינם מניחים אותם לחיות י"ב חודש, ואף לא להטלת ביצים, ול"ש בזה הצירוף של החת"ס מה שרואים אותם חיים לפנינו, יש לחלק דינם לשלשה כדלהלן.

(א) אותם שידועים שהזריקו בהם שיש לחוש לנקיבת איברים הפנימיים ומכ"ש אם יש לחוש לנקיבת הסימנים, אין להתירם.

(ב) אותם שאינם ידועים אם הזריקו בהם ובאיזה מקום הזריקו, מעיקר הדין יש להתירם.

(ג) לכתחילה יש לדקדק לקנות מאותם שידועים שלא הזרימו בהם כלל. או

בקי במהלך הגידול וההזרקות למיניהם על דרך שאמר רב (סנהדרין ה' ע"ב) שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר, ומזה הטעם לא הסכים לשינויים כל שהם בראותו בעיני רוחו כל החששות העלולות לצאת מזה.

ומעתה בנדון דידן אחר שיש מקום לחוש לנקובת הושט כמו שכתבנו הגם שהוא חשש רחוק מ"מ נראה דיש להמשיך בהזרקה כפי שנהגו מקדמת דנא כהוראת אאמו"ר זצ"ל ומרן המנחת יצחק זצ"ל כמו שכתבו במכתבם משנת תשל"ט שהבאתי לעיל ואין לשנות, ואף דאולי אינו מיעוט המצוי מכל מקום ודאי דלכתחילה עדיף להשאיר המצב כמות שהוא דהיינו להזריק בחלקו העליון של השוק [במקום שמתחבר לגוף] ששם אין לחוש לפגיעה לא באיברים פנימיים ולא בצומת הגידין וכמו שכתבנו.

[והנה] העירני חכם אחד, שהיות שבזמנינו יש מזריקים מיוחדים שהם עושים את הזריקות בעופות וכיון שרוב נותני ההכשרים הרבנים שליט"א דורשים שהזריקה תהיה בחזה, א"כ יש למזריקים נסיון רב בהזרקה בחזה דווקא מחמת שרגילים להזריק רבבות אלפי עופות באופן כזה, וכיון שהוא חשש רחוק מאוד אולי אין

המהירות תנתן הזריקה במקום זה, והנה בכהאי גוונא כשמחזיק המזרק בצורה אנכית ודאי דיש מקום לחוש שמחמת המהירות ינקב הזפק הסמוך לשפולי החזה ולא בחזה עצמו, וכבר נפסקה ההלכה בשו"ע (יו"ד סימן לג סעיף יא) זפק שניקב גגו נקב מפולש במשהו, טריפה. [וע"ע הפרמ"ג שם במש"ז ס"ק יב דגגו של זפק נידון כושט, ובדרכי תשובה שם ס"ק מט], ובאמת אפילו אם יזריקו זריקה תת עורית שהמזרק ננעץ בצורה אלכסונית גם יש מקום לחוש לנקב בגגו של זפק בפרט באופן שהזריקה נעשית מצד הצוואר כלפי החזה.

וכשהייתי שם נוכחתי לדעת שאין מלאכת כל העובדים שוה וכל אחד מבצע את ההזרקה בדרך הנוחה לו יש נועצים את המחט מצד הצוואר כלפי החזה ויש להיפך שנועצים את המחט מצד החזה כלפי הצוואר.

ולענ"ד זו היתה כוונת אאמו"ר זצ"ל שמה שלא היה מוכן לשינוי כל שהוא במהלך ההזרקה לא היה רק מחמת שלא היה רצונו לשנות מן הנהוג כמו שכתבתי במכתב לעיל למרן הגאב"ד שליט"א, אלא מחמת שחשש למה שכתבתי כאן שיש מקום לחשש טריפות מעיקרא דדינא, ואאמו"ר זצ"ל שכידוע עמד על הדברים מקרוב היה

לחשוש שמא בעת ההזרקה יסטו ממקום החזה ותינקב הושט וכו'. ואמו"ר במשחטות, אך

בשנים האחרונות הנהיג במשחטה אוצר החכמה

שע"י העדה החרדית שקודם הצלייה יקרעו קצת בכבד ע"י מספריים, וטענתו דכיון שהפועל מסיר את המרה ברבבות אלפי עופות ונעשה רגיל בזה ביותר, ולכן מחמת מומחיותו מסיר את המרה ללא שום חתיכת בשר וזה המומחיות שלו, ולכן הנהיג אמו"ר במשחטות שיעשו קריעה במספריים כדי שיצא הדם.

ועכ"פ חזינן שכיון שנשתנה המציאות יש להורות לפי המציאות דהאידנא, וא"כ בנדון דידן אכן לכאורה יש מקום לדבריו ויש צד לדרישת בעלי הכשרים שנוהגים להזריק בחזה, אך למעשה ההוראה הוא שלא לשנות וכפי שהנהיג אמו"ר.

רשמתי את אשר הנני השי"ת
משה בראנדסדארפער

ובאמת דבריו הם דברי טעם, ויש להביא סמך לדבריו מהוראת אמו"ר שמשום רגילות הפועל שינה את ההוראה, דהנה בשו"ע הלכות מליחה (יו"ד סימן עג סעיף א') מבואר שהיות שהכבד יש בו ריבוי דם אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה אלא קורעו שתי וערב, והגיה שם הרמ"א דאם נטל משם המרה וחתיכת בשר מן הכבד סגי ואי"צ לקרוע שתי וערב, וביאר שם הש"ך (סק"ד) דבשעה שנוטל המרה מהכבד באותו צד שהמרה תלויה בו אז נקרעים הגידים והקנוקנות ויוצא משם הדם, ע"כ. ומחמת זה נהגו העולם שכשנוטלים המרה מהעוף אין עושים קריעת שתי וערב כי במציאות כשנוטלים המרה נקרע גם חתיכת בשר עמו ולפי המבואר בש"ך אי"צ שתי וערב.